

Пошук по сайту

Пошук:

Теми

- ▶ [З перших уст](#) (3907)
- ▶ [З потоку життя](#) (7082)
- ▶ [Душі криниця](#) (3806)
- ▶ [Українці мої...](#) (1524)
- ▶ [Резонанс](#) (1663)
- ▶ [Урок української](#) (997)
- ▶ ["Білі плями" історії](#) (1775)
- ▶ [Крим - наш дім](#) (534)
- ▶ ["Будьмо!"](#) (260)
- ▶ [Ми єсть народ?](#) (238)
- ▶ [Бути чи не бути?](#) (71)
- ▶ [Писав писака](#) (23)
- ▶ [На допомогу вчителеві](#) (126)
- ▶ [Мовно-комп'ютерний конкурс](#) (108)
- ▶ [Порадниця](#) (108)
- ▶ [Смішного!](#) (97)

Додатки

- ▶ ["Джерельце"](#) (830)
- ▶ ["КримСПОРТ"](#) (132)

- » [Архів](#)
- » [Архів газети в pdf](#)
- » [Редакція](#)
- » [Форуми](#)
- » [Книга відгуків](#)

Інші статті цієї теми

**МИХАЙЛО ВИШНЯК:
«ЧИ МОЖУ Я
СПОКІЙНО ЖИТИ,
КОЛІ В НЕСПОКОЇ
ЗЕМЛЯ?»**
Шановний Михайле Яковичу!
Зичимо Вам міцного здоров'я,
непохитного оптимізму, міцної віри
в...

**«ЯКБІ СТЕФАНИК
ДОЖИВ ДО 2021 РОКУ
ТА НАДУМАВ
СТВОРІТИ ПАРТІЮ, ТО
Я Б З РАДІСТЮ ПІШОВ ТУДИ...»**

Видатному українському
письменникові і громадському
діячеві Василю Стефанику – 150.

**ЦЯ ЖІНКА
ВИШИВАЛА
УКРАЇНУ...**

25 квітня минуло 110 років від дня
народження Віри Сергіївни Ройк
(1911-2010), української...

ВІН ЖИВ УКРАЇНОЮ
7 квітня відзначалося 150
річчя письменника та
військового діяча
Української Держави та...

ЖИТТЯ, МОВ СПАЛАХ

Нещодавно в Тернополі
видавництво «Крила» випустило в

[Головна сторінка](#) > [Текст статті](#)

"Кримська Світлиця" > #41 за 10.10.2008 > Тема "Українці мої..."

▶ [Версія для друку](#)

▶ [Обговорити в форумі](#)

#41 за 10.10.2008

«ФЕНОМЕНАЛЬНО ЩАСЛИВИЙ ЗБИРАЧ УСЯКОГО ЕТНОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ»

Постаті

6 ЖОВТНЯ - ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Серед видатних учених, уродженців Тернопільщини, чільне місце належить Володимирові Михайловичу Гнатюку. Феномен цієї людини можна зrozуміти, звернувшись до тієї багатої спадщини, яку він залишив, і проаналізувавши різні напрями його громадської

діяльності. Видатний фольклорист, етнограф, мовознавець, літературознавець, історик, журналіст, редактор, книговидавець, перекладач, соціолог, демограф. Про його справді титанічну наукову роботу свідчать близько 300 праць - монографій, статей, рецензій тощо. Загальний обсяг фольклорних збірників, виданих упродовж лише двадцятиріччя (1897-1918 рр.), становить близько 6000 сторінок.

Володимир Михайлович прийшов в українське народознавство, аби своїми руками підняти на висоти всеєвропейської науки такі пласти, що під силу хіба що цілим поколінням.

Народився В. М. Гнатюк 21 травня 1871 р. у с. Велеснів (нині Монастириського району на Тернопільщині) у бідній багатодітній сім'ї. Батько служив сільським дяком, тому члени родини були письменними. У п'ятирічному віці Володимир почав читати, дивував дорослих феноменальною пам'яттю: раз почуту пісню чи казку міг слово в слово повторити навіть через кілька місяців. Змалку потрапив він у захоплюючий світ народної творчості, на яку так багате Поділля, сприйняв у спадщину від діда Гилька і баби Марії Богом даний йому дар любові до казок, пісень, легенд, переказів.

Навчався Володимир спочатку в Бучацькій, а потім у Станіславській вищій гімназії. Уже в цей період почав серйозно студіювати фольклористичні та етнографічні праці. Ще в третьому класі знав близько ста фольклорних творів. А в 17 років вже мав рукописну збірку, що вміщувала понад 500 мелодій.

1894 р. він вступив на філософський факультет Львівського університету, стіни якого залишив відомим етнографом, фольклористом та громадським діячем. Уже з первого курсу поринув у наукове, громадське життя університету, виступав зі статтями з народознавства на сторінках часописів «Жите і слово», «Народ», «Луд», уклав фольклорну збірку рідного слова, що містила близько 800 пісень і кілька десятків казок. У 1895 р. В. Гнатюк став членом польського «Народознавчого товариства» у Львові й передав туди свою збірку (на жаль, вона загубилася).

Серйозне зацікавлення українським фольклором виникло у В. Гнатюка під впливом М. Грушевського, О. Колесси, І. Франка. А завдяки М. Драгоманову він звернув увагу на майже не досліджену етнографами територію - Закарпаття. Здійснивши туди впродовж 1895-1903 років шість фольклорно-етнографічних експедицій, він зібрав матеріали, які лягли в основу фундаментальної праці - шеститомніка «Етнографічні матеріали з Угорської Русі» (1898-1912), що й досі є унікальним джерелом для пізнання мови та фольклору цього регіону.

У 1896 р. молодий вчений видав свою першу збірку «Лірники», яка містила детальний опис життя та побуту мандрівних співців-музикантів, словник їхньої мови та півсотні зразків репертуару.

Наступного року Володимир Гнатюк очолив студентське товариство «Академічна громада», яке під його керівництвом розгорнуло широку діяльність. Зокрема, з ініціативи Володимира Михайловича було видано поетичну збірку І. Франка «Мій Ізмарагд» й організовано широке святкування 25-річчя його творчої праці. Крім того, вийшли друком збірник «Привіт д-ру Івану Франкові» та бібліографія творів письменника за 25 років, збірник музичних творів на його слова тощо.

У 1898 р. після успішного закінчення університету, В. Гнатюка через виявлену ним активність у політичному та громадському русі української молоді було призначено у Самбірську гімназію на посаду заступника вчителя, що значно ускладнило реалізацію його життєвих творчих планів. Тому від цієї посади він відмовився. До 1906 р.

працював у «Літературно-науковому віснику». З 1900 р. вчений був редактором усіх видань Етнографічної комісії НТШ, яку очолив у 1916 р. Таким чином В. Гнатюк став першим професійним науковцем-україністом у Західній Україні.

Довгий час В. Гнатюк обіймав посаду секретаря НТШ у Львові, був секретарем, а згодом й головою Етнографічної комісії НТШ, головним редактором її видань - «Етнографічного збірника» і «Матеріалів до української етнології», фактичним редактором близько 60-ти наукових збірників, головним редактором і директором «Української видавничої спілки». Навіть важко уявити, що все це могла осягнути одна людина.

Він був пристрасним оборонцем національних прав українців. Вів наполегливу боротьбу за допущення української мови на археологічний з'їзд у Харкові 1898 р., за рівноправність української та польської мов у Львівському університеті.

Розсилки

Тут Ви можете підписатися на розсилку анонсів статей нових випусків нашої газети. Для цього вкажіть свій e-mail.

E-mail адрес:

Кримська

Кримський
Форум

Українське

LUBI

Joolle

Ми є на
Facebook

MIROHOST
3722320 | 74

Сімферополь
Ср, 23 червня
25..29 °C
валп. 51..52 %
Пн-3, 2..4 м/с

Працьовитість Володимира Михайловича була гідна подиву. Утім надмірне навантаження негативно відбилося на його здоров'ї: 1902 р. у нього з'явилися ознаки туберкульозу. Однак і хворий він не вилукав із рук пера. Не маючи змоги особисто їздити в експедиції, організував збирання фольклорних матеріалів через численних кореспондентів. Паралельно з редагуванням фольклорних збірників він написав серію наукових розвідок з фольклористики, які отримали в науковому світі загальне визнання. 1902 р. Володимир Гнатюк став членом Російської академії наук у Петербурзі. Його праці публікувалися й рецензувалися на сторінках таких поважних російських та закордонних видань, як «Київська старина», «Ізвестия Российской Академии наук», «Archiv für slavische Philologie», «Narodopisny vestnik Ceskoslovensky», «Listy filologocke», «Folklore Fellows» та інших.

Володимир Михайлович досліджував майже всі жанри: казки, легенди, перекази, народні оповідання, пісні, прислів'я, приказки, вивчав звичаї, вірування, демонологію, історію фольклористики, методику збирання фольклору тощо. І скрізь він залишив помітний слід. Був і етнографом у широкому розумінні цього слова, вивчаючи сільське господарство, кулінарію, ремесла й промисли, архітектуру.

Крім українського, Володимир Гнатюк досліджував фольклор та етнографію майже всіх слов'янських народів: білорусів, росіян, поляків, чехів, словаків, болгар, сербів, хорватів. Уважно стежив і за розвитком фольклористики в Західній Європі. Завдяки йому в українському перекладі з'явилися, зокрема, такі шедеври світового фольклору, як фінський епос «Калевала» (1902), арабські казки «Тисяча й одна ніч» (1906), німецькі «Казки братів Грімм» (1899).

Упродовж 1905-1907 рр. В. Гнатюк видав три томи «Коломийок», 1909 - «Гаївки», 1914 - «Колядки і щедрівки» (усе це з пісенного матеріалу). Крім того, вченний, по суті, був першопрохідцем у дослідженні народної прози. Значну частину матеріалів, привезених із закарпатських експедицій, він передав І. Франкові, який використав їх у працях «Карпатська література XVII-XVIII ст.» та «Апокрифи і легенди».

Із прозових текстів В. Гнатюк уклав збірники «Галицько-русські народні легенди» у двох томах (1902-1905), «Народні оповідання про опришків» (1910), за що був удостоєний Петербурзькою Академією наук премії ім. О. О. Котляревського, а також «Українські народні байки» у двох томах (1916). Казки, легенди, перекази, анекдоти, записані на Закарпатті, склали унікальні раритети: «Етнографічні матеріали з Угорської Русі» (1897-1911), «Народні новели» (1917), «Народні байки» (1918), «Як повстав світ» (1920) та ін. Як літературознавця В. Гнатюка глибоко цікавили питання історії давньої української, зокрема закарпатської літератури, написаної народною розмовною мовою, про що свідчать його праці: «Приник до літератури нашого вірштвортства» (1898), «Кілька духовних віршів. Співник із Грушовою» (1903), «Угорські духовні вірші» (1902), а також перша грунтовна розвідка про розвиток новітньої (друга половина XIX ст.) літератури, подана в другій частині його праці «Русини в Угорщині» (1899), що була опублікована у Празі чеською мовою. Багато досліджень вченого присвячено українській діалектології: «Словаки чи русини», «До бойківського говору», «Русини Пряшівської єпархії та їх говори», «Чи бачванський говор словацький?», а також лексикографії.

Разом із І. Панькевичем він працював над укладанням словника закарпатських говорів, допомагав Б. Грінченкові в його роботі над «Словарем української мови».

У 1905-1907 рр., коли в Росії піднялася хвиля протестів проти утисків українського слова, В. Гнатюк опублікував велику кількість статей про мовне питання в Росії. Під впливом революційного руху 1906 р. Валуєвський указ 1876 р. було формально скасовано, у чому чимала заслуга належить Володимиру Гнатюку.

Поважне місце посідає його ім'я і в історії української журналістики. Він не лише був багаторічним редактором найвизначнішого літературно-громадського журналу в Україні - «Літературно-наукового вісника» та «Етнографічного збірника», а й автором десятків статей, рецензентом майже всіх тогочасних українських газет і журналів, закордонної преси, яка стежила за тим, що діється в Україні.

На початку 1914 р. В. Гнатюк розгорнув інтенсивну підготовку до Першого з'їзду дослідників на терені українознавства з нагоди 100-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка й опрацював проект нового щорічника «Огляд праць і видань про Україну».

Того ж року він очолив підготовчий комітет із вшанування 40-річчя літературної праці І. Франка, підготував до друку збірник «Привіт Іванові Франкові в сорока ліття його письменницької праці» (1916).

Війна перешкодила здійсненню багатьох його задумів. У 1914-1915 роках В. Гнатюк із сім'єю жив у Криворівні, де продовжував займатися науковою роботою. У цей період значна частина його архіву, що залишилась у Львові, була знищена російськими солдатами.

Після повернення до Львова Володимир Гнатюк з притаманною йому енергією почав налагоджувати діяльність НТШ, знов очолив «Етнографічний збірник» та «Матеріали до української етнології». Упродовж 1916-1917 рр. він встановив тісні стосунки із «Союзом визволення України», де публікував свої статті. 1918 р. кандидатуру

В. Гнатюка було висунуто у перші академіки новоутвореної Української Академії наук у Львові, однак оскільки через стан здоров'я він не міг переїхати до Східної України на постійне проживання, академіком став лише у 1924 р.

У повоєнний період В. Гнатюк налагодив активні зв'язки з новоствореними установами Закарпатської України, приєднаної до Чехословаччини, зокрема з товариством «Просвіта» в Ужгороді. Інтенсивно працював ученим над «Словником народних говорів Закарпаття», довівши кількість слів до тридцяти тисяч. Бібліотеці товариства «Просвіта» він передав кількасот книжок зі своєї приватної бібліотеки.

На жаль, багатьох творчим задумам Володимира Гнатюка не судилося здійснитися: серце його восени 1926 р. зупинилося. Поховано В. Гнатюка у Львові на Личаківському кладовищі.

1929 р. НТШ у Львові присвятило пам'яті Володимира Михайловича спеціальний збірник зі вступною статтею Ф. Колесси. Окрім збірники пам'яті вченого були видані в 1926 і 1927 роках у Києві.

У 1930-1950-ті роки ім'я Володимира Гнатюка і в Україні, і в Галичині, і навіть в еміграції було майже забуте. Перелом у ставленні до нього відбувся лише у 1964 р., коли з'явилися фундаментальна монографія М. Т. Яценка про життя й фольклористичну діяльність вченого. На другій половині 1960-х років кілька праць про нього було опубліковано у Чехословаччині, Югославії та Польщі.

До 100-річчя В. М. Гнатюка у 1971 р. відбулися наукові конференції в Києві, Львові та Ужгороді, а у рідному селі вченого було відкрито меморіальний музей і видано путівник. На могилі Володимира Гнатюка встановлено пам'ятник. Його ім'ям назвали середню школу в м. Бучач та одну з львівських вулиць. Численні матеріали з нагоди ювілею В. Гнатюка були опубліковані не лише в Україні, а й у Чехословаччині, Югославії, Польщі, Франції, ФРН, США, Канаді.

НТШ у Парижі та в Нью-Йорку присвятило В. Гнатюку три томи «Записок НТШ»,

Український Вільний Університет у Мюнхені переклав окремою книжкою його «Історію НТШ» (1976), Канадський інститут українських студій в Едмонтоні видав повну бібліографію друкованих праць (1987).

А в Україні навколо імені Володимира Гнатюка знов запанувало незрозуміле мовчання. І лише 1991 р. до 120-річчя від дня народження Володимира Михайловича у Пряшеві (Словаччина) і Львові було проведено міжнародні наукові конференції й видано кілька окремих публікацій про нього.

Він був першим, хто вивів українську фольклористику на широкий шлях європейської науки. І. Франко назвав Володимира Гнатюка «феноменально щасливим збирачем усякого етнографічного матеріалу, якому з наших давніших збирачів, мабуть, не дорівняв ні один».

Усе багатство й розмаїття творчої спадщини Володимира Гнатюка й досі, на жаль, не вивчено. Нині нам випадає нагода осягнути створений ним золотий фонд не лише української чи слов'янської, а й світової етнології.

<http://sofiynist.donntu.edu.ua/>

▶ [Версія для друку](#)

▶ [Обговорити в форумі](#)

["Кримська Світлиця"](#) > #41 за 10.10.2008 > Тема "Українці мої..."

Постійна адреса статті: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=6407>

Редакція :

95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й поверх, кімн. 13-14
тел: (0652)51-13-24; E-mail: kr_svit@meta.ua

Адміністратор сайту : [Микола Владзімірський](#)

Веб-майстер : [Олексій Рибаков](#)